

Tarixə dönmüş incilər

Ermənistan ordusunun işğal etdiyi ərazilərimizdə xalqımıza məxsus 83 500 ədəddən çox eksponat, 14 xatirə kompleksi və 1891 maddi mədəniyyət resursu talan olunub, 738 tarixi abidə, 28 muzey və 4 rəsm qalereyası tamamilə məhv edilib

1977-ci ildə 18 may tarixinin Beynəlxalq Muzeylər Günü kimi təsis edilməsində məqsəd onların cəmiyyətin həyatında oynadığı mühüm rolunu göstərmək olub. Bu gün dünyanın 100-dən çox ölkəsində qeyd edilir.

Qədim insan məskənlərindən sayılan Azərbaycan da başdan-başa maddi mədəniyyət abidələri və tarixi özündə yaşadan sərvətlərlə zəngindir. O cümlədən Qarabağda da elə sərvətlər sayagəlməz dərəcədə idi.

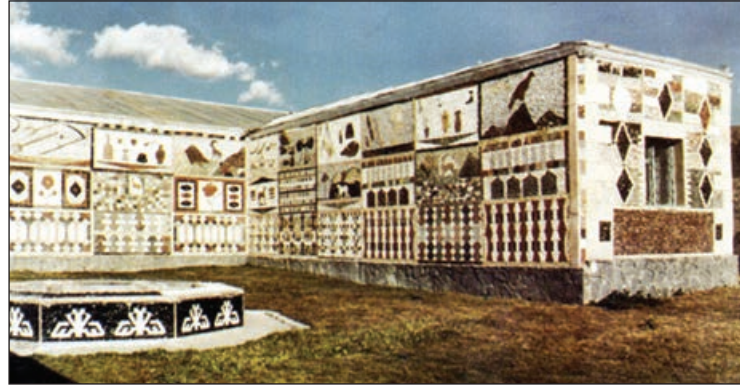
XX əsrin 30-cu illərindən sonra bir-birinin ardınca mahiyyətinə görə müxtəlif təmayüllü - dövlət, memorial, səyyar, ədəbiyyat, incəsənət, tarix, musiqi, qoruq, teatr muzeyləri də yaradılıb. Muzeylərin əlavə status almaları və yenilərinin yaradılması prosesi indi də davam edir. İlk dəfə Bakıda Xalq məktəbləri müdiriyyəti nəzdində Ümumiyyətlə Texniki Cəmiyyətinin Bakı şöbəsində qapalı muzeylər yaradılıb. Onu da deyək ki, vaxtilə Azərbaycanda aşkar edilən qiymətli arxeoloji əşyalar Tiflis, Moskva, Peterburq muzeylərinə göndərilib və orada saxlanılıb.

1920-ci ildən Azərbaycan Dövlət Muzeyi fəaliyyət göstərməyə başlayıb. Bu, əsasən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə qoyulmuş ilk milli muzey hesab edilir. Milli Azərbaycan Tarix Muzeyinin binası bu gün də maddi mədəniyyət nümunələrimizdən soraq verən abidə kimi qiymətlidir. Xalqımızın məşhur xeyriyyəçisi kimi tanınan Hacı Zeynalabdin Tağıyev bir vaxtlar mülkü olan həmin muzeyə "muzey içində muzey" də deyirlər.

Azərbaycanda muzey işinin inkişafı ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ulu öndər respublikada müvafiq şəbəkənin genişləndirilməsini, onun maddi-texniki bazasının gücləndirilməsini daim diqqətdə saxlayırdı. Onun 1980-ci ilin yanvar ayında "Azərbaycanda muzey işinin yaxşılaşdırılması tədbirləri haqqında" imzaladığı qərardan sonra ölkəmizdə bu sahənin inkişafına geniş yol açıldı.

O da faktıdır ki, Azərbaycan ərazilərinə göz dikən erməni daşnakları və onların havadarları ilk növbədə tarixi və mədəni sərvətimizin bir hissəsini ələ keçirib milli varlığını qənim kimi kəsildilər. Qarabağda və onun ətrafında yerləşən, zəngin sərvətlər məskəni olan ərazilərimizdə erməni vandalları ələ keçirdikləri maddi mədəniyyət nümunələrinin bir qismini talan etmiş, bir qismini məhv etmişlər.

Təkcə Şuşada 8 muzey var idi. Dövlət Qarabağ Tarixi Muzeyi, Üzeyir Hacıbəylinin ev, Bülbülün memorial, Mir Möhsün Nəvvabın xatirə muzeyləri, Azərbaycan Xalça Muzeyinin Şuşa filiali, Qurban Pirimovun Ağdam rayonuundakı xatirə, eləcə də Xocalı, Laçın, Kəlbəcər, Ağdam, Füzuli, Cəbrayıl, Qubadlı, Zəngilan rayonlarının da tarix-diyarşünaslıq muzeyləri Ermənistanın təcavüzünə məruz qalaraq darmadağın edildi və yer üzündən silindi.

Bu sıraya daxil olan daha bir müqəddəs məbəd isə o zamanlar SSRİ-də yeganə sayılan Ağdam Çörək Muzeyidir ki, bu gün xatirələrdə yaşayır.

Prezident İlham Əliyev 18 noyabr 2015-ci ildə UNESCO-nun baş konfransının 38-ci sessiyasının Liderlər Forumundakı çıxışında bildirdi ki, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionu və ətraf yeddi rayonu, eləcə də Qazaxın yeddi yaşayış məntəqəsi və Naxçıvanın Kərki kəndinin müvəqqəti işğalı nəticəsində 738 tarixi abidə, 83 500 ədəddən çox eksponata malik 28 muzey, 4 şəkil qalereyası, 14 xatirə kompleksi və 1107 mədəniyyət müəssisəsi daxil olmaqla, 1891 ədəd maddi mədəniyyət resursu talan və vandalizm obyektinə çevrilib. Hətta Ermənistanın vandalizmi nəticəsində Laçın muzeyindən talan edilmiş gümüş əl çantası

Londondakı "Sotheby's" auksionunda 80.000 ABŞ dollarına satılıb.

Maddi mədəniyyət və dini abidələrin dağıdılması ilə əlaqədar Ermənistan beynəlxalq hüquqi məsuliyyət daşıyır. 1954-cü il Haaqa və ya "Silahlı münaqişələr zamanı mədəni abidələrin qorunmasına dair Konvensiya" müharibə dövründə mədəni mülkiyyətin qorunmasına həsr olunmuş ilk beynəlxalq müqavilədir. Silahlı münaqişələr zamanı tarixi mülkiyyət və mədəni irsə qarşı eməllər beynəlxalq cinayət hüququ ilə hərbi cinayət hesab olunur. Vaxt gələcək, işğal altında olan torpaqlarımız da azad ediləcək, erməni işğalçıları törətdikləri vəhşiliyə görə cavab verməli olacaqlar.

2000-ci il martın 24-də qüvvəyə minmiş "Muzeylər haqqında" Azər-

baycan Respublikasının Qanunu ölkəmizdə muzeylərin fəaliyyətinin təşkilati-hüquqi əsaslarını və müvafiq münasibətləri tənzimləyir. Bu sənədə əsasən, muzey maddi mədəniyyət abidələrinin komplektləşdirilməsi, mühafizəsi, öyrənilməsi, kütləvi nümayişinin və təbliğinin həyata keçirildiyi mədəniyyət, elmi-tədqiqat müəssisəsidir. Dövlət başçısının "Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində İstiqlal muzeyinin yaradılması və İstiqlal abidəsinin ucaldılması haqqında", "Müasir İncəsənət Muzeyinin yaradılması haqqında", "Azərbaycanda muzey işinin yaxşılaşdırılması haqqında", "Azərbaycan Xalça Muzeyinin yeni binasının maddi-texniki təminatı haqqında", eləcə də qoruq muzeylərin təşkilinə, muzey işçilərinə fəxri adların verilməsinə dair sərəncamları və "Azərbaycanın region-

larında fəaliyyət göstərən muzeylərin müasir standartlara uyğun təmirinə, yeni avadanlıq və zəruri eksponatlarla təchizatına dair xüsusi tədbirlər planı" bu sahəyə göstərilən böyük diqqətin bariz nümunəsidir.

Onu da qeyd edək ki, "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasını həyata keçirmək məqsədilə Prezident İlham Əliyevin 2013-cü il 27 dekabr tarixli sərəncamı ilə təsdiq olunan "Daşınmaz tarix və mədəniyyət abidələrinin bərpası, qorunması, tarix və mədəniyyət qoruqlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və inkişafına dair 2014-2020-ci illər üzrə Dövlət Proqramı"na uyğun olaraq milli mədəni irsimizin qorunması dövlət əhəmiyyətli prioritet məqsəd kimi qarşıya qoyulub.

Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsləri və hərtərəfli dəstəyi ilə "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi", Qız qalası və Qobustan Milli Tarix-Bədii Qoruğunun UNESCO-nun Dünya İrsi Siyahısına daxil edilməsi də, bu sahədə həyata keçirilən layihələrin ümummilli prinsip daşdığını göstərir.

Ulu öndər tərəfindən muzey işinin inkişafı üzrə müəyyən edilmiş prioritetlər bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin, eləcə də UNESCO-nun və İSESCO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə fəaliyyət göstərən Heydər Əliyev Fondu tərəfindən uğurla davam etdirilir.

Məhəmməd NƏRİMANOĞLU,
Ağaəli MƏMMƏDOV (foto),
"Azərbaycan"